

Citace záznamu

Ondřej Jakubec, Lucia Krajčířová, Jana Waisserová, Státní zámek Kratochvíle, Zlatý sál („Zlatý pokoj velký“), *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě* (online databáze), <https://stuky.upce.cz/node/945>, vyhledáno 27. 4. 2024.

Státní zámek Kratochvíle, Zlatý sál („Zlatý pokoj velký“)

Číslo záznamu: 945

Bližší určení díla: figurální a dekorativní štuková výzdoba sálu

Památkově chráněno, č. úskp: 42162/3-3707

Umístění: sál v 1. patře, západní strana

Datace: 1589-1590

Kratochvíle, zámek, Zlatý sál (Jana Waisserová 2022)

Anotace

Štukové dekorace rožmberské vily Kratochvíle, vzniklé kolem roku 1590, představují jedinečný doklad komplexní interiérové dekorace pozdně renesančního příležitostného sídla. Odráží nejen vysoký umělecký standard, propojení s architekturou i dalšími uměleckými druhy, zvl. malbami, ale především vyjadřují vysoké nároky stavebníka - Viléma z Rožmberka, nejvyššího purkrabího Českého království (†1592). Štukové dekorace signoval Antonio Melano ze severoitalského Arognu (†1594?). Částečně polychromované a zlacené dekorace prošly komplexním restaurováním v letech 2006-2009.

Abstract

The stucco decorations of the Rosenbergs' villa Kratochvíle, created around 1590, represent a unique example of the complex interior decoration of a late Renaissance country house. They not only reflect the high artistic standard, the connection with architecture and other art forms, especially paintings, but above all they express the high demands of the builder - Vilém of Rosenberg, the highest purgrave of the Bohemian Kingdom (†1592). The stucco decorations were signed by Antonio Melano from Arognu in northern Italy (†1594?). The partially polychrome and gilded decorations were restored in 2006-2009.

Kraj	Okres	Obec	Katastr
Jihočeský kraj	Prachatice (okres)	Netolice	Netolice
Ulice, čp. / č. o.		GPS	
Petrův Dvůr 5		49.059036619142, 14.168133956295	

Technika štuku	Materiálová skladba	Povrchové úpravy	Původnost
Modelovaný, vytlačovaný a otiskovaný štuk, polychromie a zlacení	Základ tvoří hrubší jádro z vápenné malty s tmavším okrovým zabarvením a nižším obsahem vápna. Modelační čistě vápenný štuk (intonaco) má bělavý až našedlý tón. Pojivem jádrové i intonacové hmoty je čistě nedolomitizované vápno, původem z krystalického vápence. V jádrové omítce s říčním pískem se nacházejí, kromě velmi malých úlomků dřeva, uhlí a cihly, také jílové minerály a železné okuje. Ve hmotě vápna se nacházejí poměrně velké pojivové částice (2-5 mm) a nedopaly v podobě krystalického vápence. Převládající složkou plniva jsou kalcitová zrna, tedy různé druhy drcených mramorů a vápenců jak čistých, tak dolomitických. Plnivo je extrémně jemné, tříděné do velikosti zrn do 1 mm a s velkým podílem prachových částic (kolem 0,05 mm) a jemnou frakcí železných okují. Vysokou pevnost způsobuje kromě výpalu z mramoru také vysoký podíl pojivové složky. V jádrové omítce se pohybuje v poměru 1 : 2 (pojivo : plnivo), v bílé štukové hmotě je poměr až 1 : 1.	zlacení (stávající stav) Zlacení akcentů (detailů) figurálních i ornamentálních částí je provedené technikou kladení zlatých plátků na bílkovinný transparentní lep nanesený na pigmentovaný podklad okrového odstínu, který obsahuje pigmenty olovnaté běloby a žlutého okru. Štuk byl v místě předpokládaného zlacení izolován tenkou, pravděpodobně šelakovou transparentní vrstvou. Polychromie má spíše charakter lokálního kolorování červenými tóny s obsahem pigmentu minia. Bohatší polychromie heraldických znaků zahrnuje i celozlacenou postavu rožmberského jezdce. Na jejím pozadí je velmi náročnou technikou zlacení šablonou provedená „tapeta“ s liliemi.	Původní stav s druhotnými zásahy

Umělekohistorický popis

Monumentální Zlatý sál s jedinečnou malířskou a štukovou výzdobou plnou figurálních obrazů a dekorativních polí zabírá celý západní trakt prvního patra vily. Prostor sloužil jako reprezentační sál a tzv. tabulnice. Štukatérská práce Antonia Melany je zde nepochybnitelná díky dedikační tabulce na klenbě: *ANTO / NIVS / MEL- / ANA / FECIT* („vytvořil Antonio Melana“). Malířskou výzdobu provedl Georg Widman, který obepnul stěny místnosti malbou připomínající luxusní brokátovou textilií s motivem velkých stylizovaných květů. Do výzdoby zakomponoval také tři figury *putti* hrající na hudební nástroje, které odkazují na slavnostní účel sálu i na hudební záliby obou posledních Rožmberků. S velkolepou výzdobou stropu a stěn místnosti původně korespondovala i keramická podlaha, tvořená ornamentálními tvary zlatavých arabesk se zelenožlutou glazurou. Štuky Zlatého sálu jsou založeny na kombinaci bílé barvy a zlacených akcentů detailů draperií, ozdob, florálních motivů a částí dekorativních rámu. Polychromie je provedena pouze na heraldických polích. Exkluzivní štuková technika ve stylu bílých a zlatých štukatur je v kontextu českých zemí i střední Evropy zcela výjimečná. V domácích podmínkách lze pro srovnání uvést zejména zámek v Telči (kaple Věch svatých), zámek v Bechyni (tzv. Soudnice), Arcibiskupský palác v Praze (kaple), zámek v Nelahozevsi (Rytířský sál) a vilu Hvězda v Praze-Liboci. Zejména poslední dva příklady poskytují analogii Kratochvíli v tom, jak kombinují tuto efektní štukovou techniku s vyhraněnou antikizující ikonografií. Ta vychází z Liviovy historické práce *Ab urbe condita* (cca 27-9 př. Kr.), pojednávající o nejstarších dějinách Říma od jeho založení až po dobu císařskou. Volba dvaceti pěti výjevů je svázána s grafickými předlohami dřevorezů Josta Ammana (1539-1591) a Tobiase Stimmera (1539-1584), jež nabízejí od 60. let 16. století četné latinské a německé liviovské edice, včetně samostatných obrazových alb (*Icones Livianae* či *Livische Figuren* apod.). Štukatér Melana navíc s předlohami pracoval velmi kreativně, některé např. rozdělil a využil pro více štukových scén. Mohl přitom vycházet přímo z tisků v rožmberské knihovně, která obsahovala více liviovských edicí, např. štrasburské vydání *Ab urbe condita* z roku 1590. Antonio Melana tyto předlohy zajímavě stylizoval, respektive oprostil je od pozadí či některých figur a omezil se vždy na ústřední výjev. Klenební pole lemují bohatě profilované a dekorované štukové lišty (vejcovce, akant, perlavec, vlnovky) a pásy s výraznými červenými růžemi Rožmberků. Do takto vymezených ploch jsou volně či pomocí tvarovaných profilovaných rámu vkládány jednotlivé dekorativní a figurální výjevy. K těm prvním patří bohatý repertoár květinových váz, festonů, vegetabilních závěsů, draperií, akantů, stuh, volut, lvích maskaronů, draků, labutí. Součástí je i bakchická maska doplněná nápisem „*Hoc Opus Est Gratia Dei Operatum*“ (*Toto dílo je vytvořeno s pomocí Boží*). Tento motiv symbioticky propojuje hodovní funkci sálu s křesťanským moralismem a je typickým projevem anticko-křesťanské syntézy renesanční kultury. Zlatému sálu uprostřed klenby dominuje ve velkém čtvercovém poli symbolická figura rožmberského jezdce na malovaném brokátovém pozadí. V jeho koutech jsou připojeny znaky čtyř manželů Viléma z Rožmberka. Obdélná pole mezi nimi vyplňují pololežící postavy čtyř kardinálních ctností, jejichž vzory leží zřejmě v grafice nizozemské proveniencí. Ve výběžích klenby po delších stranách místnosti se nachází šest výrazných ženských postav, z nichž jedna bohatě oblečená nese zmíněnou sebevědomou signaturu Antonia Melany. Ostatní postavy žen v protáhlém manýristickém kánonu jsou oděny jednodušeji a nesou zajímavé atributy – stuhu či ozdobný provaz se střapcem, roh hojnosti, trubku či polnici, činely a planoucí srdce. Výklad těchto postav není vždy jednoznačný, i díky rozsáhlým rekonstrukcím. Původní figurou je *Fama* (Dobrá pověst) s trubkou, postava s hořícím srdcem a provazem, která snad vychází z grafického vzoru Marcantonia Raimondioho. Zajímavý vzor pro figuru s činely najdeme na rytině Enea Vica (původně též dle Raimondioho) zobrazující výjev s bakchanáliemi. Smysl těchto postav nejspíše přesahuje dekorativní rámec či kompilativní vzorníkové postupy štukatéra a záměrně se vztahuje k základnímu poslání Zlatého sálu jako místu určenému k hodování a zábavě.

Historické zásahy / opravy

1764: oprava statických poruch provedena v souvislosti s výměnou krovu, oprava statických trhlin a osazení sádrových růží (nelokalizováno), z této doby pravděpodobně pochází doplňky figur v západní části sálu modelované v hnědé omítce s okrovou polychromií
1844: konzervátorské zásahy za Adolfa Josefa ze Schwarzenbergu, zejména u přilepení odlupujících se částí štuků na sádro (nelokalizováno), záměr pouze konzervovat a nedoplňovat dokládají písemnosti z pera Marie Anny ze Schwarzenbergu.
1952-1961: očištění od nátěrů a restaurování spočívající v masivním hypotetickém doplňování opadancích částí, a to včetně figur (Alois Kabeš, Rudolf Tintěra)
2006-2009: Projekt "Renesance renesance" – restaurování všech interiérů vily, revize velkoplošných doplňků z předchozích zásahů novými modelacemi poučenými grafickými předlohami, rehabilitace doloženého zlacení (Jan Brabec, Kateřina Krhánková, Jana Waisserová, Martin Zmeškal, ad.)

Literatura

Václav Bůžek – Ondřej Jakubec, *Kratochvíle posledních Rožmberků*, Praha 2012.

Milena Hajná, *Zámek Kratochvíle*, České Budějovice 2011.

Ondřej Jakubec, Kratochvíle, in: Michal Konečný (ed.), *Na věčnou paměť, pro slávu a vážnost. Renesanční aristokratická sídla v Čechách a na Moravě ve správě Národního památkového ústavu*, Kroměříž 2017, s. 307–331.

Ondřej Jakubec, The Villa Kratochvíle in Bohemia. Imagery, Senses and Meaning in Vilém of Rožmberk's Aristocratic Hunting Lodge, in: Barbara Arciszewska (ed.), *The Early Modern Villa. Senses and Perceptions versus Materiality*, Warsaw 2017, s. 155–170.

Petr Kindlmann, Nové nalezené předlohy ke štukům a nástěnným malbám vily Kratochvíle, *Památky jižních Čech* 4, 2013, s. 63–80.

Jarmila Krčálová, *Renesanční stavby Baldassara Maggiho v Čechách a na Moravě*, Praha 1986, s. 30–39.

Jana Zapletalová, Štukatér Antonio Melana a migrace umělců z Aroigna, *Zprávy památkové péče* 80, 2020, č. 3–4, s. 271–281.

Autoři záznamu

Ondřej Jakubec, Lucia Krajčírová, Jana Waisserová

Datum poslední změny

15.5.2023

Fotodokumentace současného stavu

Kratochvíle, zámek, Zlatý sál (Jana Waisserová, 2022)

Kratochvíle, zámek, Zlatý sál (Jana Waisserová, 2022)

Kratochvíle, zámek, Zlatý sál (Jana Waisserová, 2022)

Kratochvíle, zámek, Zlatý sál (Jana Waisserová, 2022)

Kratochvíle, zámek, Zlatý sál, uprostřed figura se signaturou Antonia Melany (Jana Waisserová, 2022)